

Forslag til endringer i friskoleloven

Norske Fag- og Friskolers Landsforbund (NFFL) representerer frittstående skoler som driver på ideelt grunnlag. Blant disse er det åtte friskoler og fire skoler godkjent under kap.6A i dagens friskolelov som påvirkes av de foreslåtte endringene i dagens friskolelov.

Endring av tittelen på loven

Kunnskapsdepartementet har lagt fram forslag om å endre tittelen på friskoleloven fra «lov om frittstående skolar» til «lov om private skolar med rett til statstilskot» (privatskolelova). I endringsforslaget til dagens friskolelov, er det samtidig foreslått å fjerne betegnelsen av skolene som friskoler eller frittstående skoler. Endringsforslaget er begrunnet med behovet for å tydeliggjøre et skille mellom offentlige og private skoler.

Mens departementet ønsker å tydeliggjøre skillet mellom offentlige skoler og alle andre skoler som privatskoler, mener NFFL det er avgjørende å tegne et større landskap hvor det skilles mellom offentlig, ideell og kommersiell skolevirksomhet. Med endringsforslaget, viskes skillet mellom ideell og kommersiell ut i stedet for å tydeliggjøres. Dette vil i hovedsak gå ut over de ideelle aktørene.

I dag er det en stor forskjell på skoler som er godkjent etter dagens friskolelov og andre privateide skoler. I dag omtales den første gruppen som friskoler. Navn- og begrepsendringen som departementet foreslår, vil bety at alle heretter vil omtales som privatskoler selv om de driver etter veldig ulike lovverk og reguleringer (og med helt ulike formål). Forslaget er at loven heretter skal hete «lov om private skolar med rett til statstilskot» (privatskolelova). At disse skolene har rett til statstilskudd er bare ett moment som skiller dem fra andre skoler. Skoler som driver etter dagens friskolelov, skal blant annet heller ikke ta ut utbytte og har begrensninger på hva de kan ta betalt i skolepenger.

NFFL ser «privatskole» som et upassende begrep for å omtale det som i dag omtales som friskoler. Begrepet gir assosiasjoner til kommersielle tilbud som er kostbare og med det også ekskluderende. Dette står i sterk kontrast til hovedvekten av skoler som i dag er godkjent etter friskoleloven og som til nå har vært betegnet som friskoler. At alle skal omtales som privatskoler uavhengig av hvilken lov de er godkjent etter, rammer de ideelle skolene ved å sidestille dem med kommersielle. Dette svekker de ideelle skolenes muligheter til å nå fram med hvem de er og hva de står for og å rekruttere aktuelle søkere, og med dette svekkes også deres mulighet til eksistens og å være et bidrag til samfunnet.

NFFL ser friskoler som et godt begrep – et begrep som refererer til skolenes stilling hvor det er en større frihet i utforming og innhold enn i offentlig skole. For våre medlemsskoler brukes denne friheten til et ideelt (og ikke-kommersielt) formål. Ideelle aktører har ikke overskudd og utbytte som formål ved virksomheten, men har et sosialt formål, en idé de jobber for å realisere ved

skolevirksomheten. Dette favner et bredt spekter av formål og ideer, men har det til felles at de tilfører samfunnet noe ved sin virksomhet. Noen ideelle skoler har en idé om en egen pedagogisk retning, noen har en idé om å fange opp elevgrupper som faller utenfor de store systemene og andre tar et nasjonalt kulturansvar og har som idé eller formål å ivareta fagkompetanse som er i ferd med å forsvinne eller som de ser det er behov for i samfunnet. Dette er eksempler hvor dagens friskoler gir et stort samfunnsbidrag ut over hva den offentlige skolen har klart å dekke.

NFFL er på bakgrunn av dette imot at navnet på loven endres og at betegnelsen på skolene byttes ut. NFFL ønsker i stedet en tydeliggjøring av skillet mellom offentlig, ideell og kommersiell skolevirksomhet.

Oppheving av adgangen til å godkjenne skoler på grunnlag av videregående opplæring i yrkesfaglige utdanningsprogram og særskilt profil

Med dette endringsforslaget, ønsker kunnskapsdepartementet å føre en politikk hvor det godkjennes færre friskoler. Dette er for å begrense antallet elever som går på andre skoler enn offentlige. Igjen mener NFFL det er synd at departementet ikke ser de viktige bidragene fra ideelle aktører innenfor de godkjenningsgrunnlagene som er foreslått fjernet.

Departementet foreslår å fjerne muligheten for å få godkjent videregående opplæring i yrkesfaglig utdanningsprogram og særskilt profil (friskoleloven §2-1 andre ledd bokstavene h) og i.) Forslaget innebærer også at skoler som er godkjent på disse grunnlagene kun skal få mulighet til å gjøre nødvendige driftsendringer.

I debatten omkring disse endringene, har statsråd Tonje Brenna begrunnet forslaget med at disse tilbudene overlapper med tilbud i offentlig skole. NFFL representerer flere yrkesfagskoler og en profilskole som på ulike måter utgjør et annerledes tilbud enn det som i dag tilbys i offentlig skole. Flere av yrkesfagtilbudene blant NFFLs videregående skoler, er det svært få eller ingen fylker som tilbyr. Dette gjelder også for yrkesfagtilbud ut over fagene som er definert som verneverdige og som i dag er godkjent på grunnlag av å være yrkesfaglige utdanningstilbud. Skolene rekrutterer også elever fra hele landet og utgjør i dag et tilbud det offentlige ikke klarer å opprettholde av økonomiske eller andre grunner. (Dette er også et aspekt å ta inn i vurderingen av de økonomiske konsekvensene av lovendringsforslaget. Departementet konkluderer med at forslaget vil føre til besparelser, men det vil bli en økt kostnad å gjenopprette undervisningstilbud i små håndverksfag i offentlig skole.)

Blant NFFLs medlemmer finnes blant annet tre kulturarvskoler (Hjerleid Handverksskole, Plus-skolen og Møbelsnekkerskolen) som sikrer undervisning i små tradisjonshåndverksfag som utgjør en del av den immaterielle kulturarven. (Dette er fag som Norge har forpliktet seg til å ivareta gjennom UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.) Disse skolene har et undervisningstilbud som ikke bare dekker små, verneverdige håndverksfagene, men også undervisning med en håndverkstilnærming innenfor de større yrkesfagene. Som et eksempel har Hjerleid Handverksskole et tilbud innen malerfaget (overflateteknikk) for å gi kompetanse i teknikker, produkter og materialer som er lagt bort i den industrielle masseproduksjonen. På linje med andre håndverksteknikker, er denne kunnskapen nødvendig for å kunne ivareta vår bygningsarv og materielle kulturarv. Malerfaget ved Hjerleid handverksskole er et eksempel på en spesialisering som ikke tilbys i det offentlige yrkesfagtilbudet av økonomiske eller andre grunner. Overflateteknikk er godkjent som et yrkesfaglig opplæringstilbud i friskoleloven. Malerbransjen og kulturminnevernet støttet opprettelsen av dette tilbudet som et nødvendig supplement til det offentlige fordi tilbudet vektlegger tradisjonshåndverket i faget.

At Hjerleid kan tilby dette faget ved siden av de verneverdige fagene, har også en verdi fordi skolen har et tverrfaglige miljø for tradisjonelle håndverksteknikker. Selv om det kan se ut som om skolene gir et tilbud som overlapper med det offentlige er det vektleggingen av håndverksteknikk innenfor de større yrkesfagene som gjør de tre kulturarvskolene unike med sitt tilbud.

Natur videregående skole er også medlem i NFFL og er en naturbruksskole i Oslo. I mange år har skolen vært den eneste naturbruksskolen i fylket. Natur videregående skole har tilbudt, opprettholdt og utviklet et tilbud som fylkeskommunen la ned, og har bidratt til kontinuitet og stabilitet i fylkeskommunens naturbrukstilbud. Friskoler kan på denne måten også fylle et tomrom der det er langt til det tilbudet eleven ønsker, slik at eleven slipper å reise ut av fylket. For Natur videregående skole dreier dette seg erfaringsvis om Vg2 skogbruk, Vg2 heste- og dyrefag, Vg2 landbruk og gartneri.

En friskole som Natur har også inntaksområde for hele landet. Dette bidrar til bredere søkergrunnlag og mindre sårbarhet for å legge ned tilbud med få søkere fra kun ett fylke. Dette gir en bredde i tilbudet som kommer elevene og samfunnet til gode i eget fylke, men også nasjonalt. Som eksempel kan vi trekke frem gartnerutdanningen ved Natur videregående skole. Friskoler kan bidra med å tilby en bredde i tilbud som utfyller tilbudet fra offentlige skoler også når det gjelder faglig og psykososialt/læringsmiljø. Som eksempel fra Natur videregående skole kan vi trekke frem mange elever som har en positiv karakterutvikling, personlig utvikling og ikke minst gjennomfører skolegangen - og for første gang trives på skolen.

Som et eksempel på en nyere yrkesfagskole, vil vi trekke fram Campus Blå. Dette er en havbruksskole i Brønnøysund som kommunen selv støttet å opprette fordi de så et stort behov for bedre skolemuligheter og økt kompetanse på dette yrkesfeltet lokalt og nasjonalt.

Som et eksempel på hvordan profilskoler også kan være et tilbud ut over det offentlige, vil vi peke på Haugesund Toppidrettsgymnas (HTG). Skolen har opprettet en ungdomsskole HTG-U som en profilskole og elevene her har utvidet kroppsøvfingsfag med flere timer trening i skoletida veiledet av lærere med høy idrettsfaglig kompetanse i ulike idretter. De får et variert treningstilbud sammen med opplæring i kosthold og helse. Dette er en mulighet for elever til å forberede seg på et videre løp på HTG eller en annen idrettsskole – eller å finne ut at de ikke vil satse på idrett, men noe helt annet når de kommer til et videregående løp.

Skolene som er nevnt her, er eksempler på skoler som rammes i regjeringens forslag. Yrkesfagskoler og profilskoler ville ikke fått godkjenning til å drive hvis de hadde søkt om oppstart etter det foreslåtte regelverket. Eksempelene viser også at det ikke er riktig at tilbudet i profilskoler eller yrkesfagskoler, overlapper med tilbudet i offentlig skole slik kunnskapsministeren har hevdet og som er brukt som begrunnelse for å fjerne disse godkjenningsgrunnlagene.

Om disse godkjenningsgrunnlagene fjernes, hadde NFFL også håpet at regjeringen ville skille dette fra driftsvilkårene for allerede eksisterende skoler slik at skolene som allerede er i drift får mulighet til å fortsette å være gode skoletilbud. Derfor mener vi det er unødvendig strengt at disse skolene kun skal kunne få godkjent nødvendige driftsendringer og ikke kan få utvikle skolene ved økt elevtall, nye trinn og nye utdanningsprogram. Debatten omkring lovendringsforslaget gir inntrykk av at yrkesfagskoler og profilskoler er en ny type kommersielle privatskoler først ble opprettet under forrige regjering. Dette er ikke riktig. Mange av friskolene som er yrkesfagskoler, er gamle skoleinstitusjoner som over mange år har utviklet skoletilbudet. Natur videregående som er nevnt som et eksempel ovenfor ble etablert i 1886 under navnet Vinterlandbruksskolen i Oslo og Hjerleid håndverksskole har også sitt historiske opphav i 1886 under navnet Håndgjerningskole for gutter.

NFFL mener forslaget om at profilskoler og yrkesfagskoler kun skal få godkjent nødvendige driftsendringer, i verste fall kan bli til skade for skolene og tilbudet de i dag utgjør. Om godkjenningsgrunnlagene fjernes fra loven, mener derfor at allerede eksisterende skoler bør kunne ha mulighet til å søke om utvikling og tilpasninger ut fra hensyn til elevene, samfunnet og ivaretagelse av fag og spisskompetanse.

En yrkesfagskole eller en profilskole opprettet på et ideelt grunnlag vil kunne bidra til et mer mangfoldig tilbud som gjør at flere finner et skoleløp som passer for seg og med det blir aktive deltagere i samfunnet. Ideelle friskoler er også ofte små og har da muligheten til å tilpasse opplæringen til den enkelte elev. Mange friskoler har elever som er sårbare eller har spesielle talent og evner, og som ikke har funnet sin plass i den lokale offentlige skolen. I friskolen opplever de å bli sett og erfarer mestring, og blir en ressurs i samfunnet.

Avsluttende kommentar

Den nye regjeringen har de siste månedene markert en innstramming for de frittstående skolene som driver etter dagens friskolelov. Dette har skjedd ved disse lovendringsforslagene, men også ved kutt i kapitaltilskuddet i statsbudsjettet for 2022.

Vi støtter regjeringen i ønsket om å styrke offentlig skole, men i arbeidet med å begrense privatskoler, er det synd at regjeringen skjærer alle over en kam. Dette gjør det vanskeligere for de ideelle skolene. NFFL håper det fra departementets side er utilsiktet å ramme de ideelle skolene på denne måten og håper at departementet heller vil jobbe videre for en anerkjennelse av de ideelle skolenes samfunnsbidrag og for å sikre disse skolene for framtida. Da mener NFFL det blant annet er viktig å tydeliggjøre skillet mellom kommersiell og ideell skoledrift framfor å viske dette ut. Derfor støtter ikke NFFL lovendringsforslagene fra departementet.